

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

3. היה היו אי פעם שקמים

המערכת

השקמה איננה רק בית חרושת לייצור קורות ואף לא מתקן להדליית גפנים. מאז ומתמיד לכדה השקמה את תשומת ליבם של בעלי העין החודרת והלב המתבונן והותירה בהם רושם כביר. לשון אחר, בצד ערכה הכלכלי נודעה לשקמה גם משמעות תרבותית.

בדורות האחרונים הפכה השקמה למחוז געגועים. אֶתְרַע מזלה והיא בחרה בית גידול לא מוצלח - בדיוק בסביבה שבה החלו להלביש את הארץ בשלֵמֶת בטון ומלט. הלכך הפכה השקמה לזכרון העץ האדיר שלא עמד בפני תנופת הפיתוח שהותירה שורות פיוטיות בלבד. בסוף שנות החמישים שרו היה היו אי פעם **שקמים**. נתן יונתן התייחס ליעץ ילדותו, עליו שוררו בכיתה עם המורה רחל, כשיום בהיר אחד הבין שזו השקמה:

וכשמצאתיו באחד הבקרים בִּיְרֵכְתִי המושבה ידעתי שזה הוא אילני השמור לי מילדותי, וראיתי שהוא זקן מאוד ושבע שנים הוא עץ שקמים עֵץ ועב גזע⁵.

זה הרושם שהותיר בליבו העץ:

עץ שקמים, ידידי, אינו סתם עץ. זהו גזע של ממותות, גזע אדירים. בישיון של גבעות הכורכר והחמרה, בין שיחים של סירה קוצנית ושיזף, בצד משוכות צבר עקומות היה מתנשא נופה האציל של שקמה זקנה ומלבלבת תמיד. מי נטע אותה? הנביא - יאמרו הערבים, והם נושקים את פגיה הקדושים בשפתים מאמינות. האלוהים - יאמר השייך של גירמאנה, האלוהים בעצמו נטעה. לא הרחק ממנה דומם בית עלמין. רבים כרעו-נפלו בחולות האלה והשקמה הוסיפה לצמוח, אדירה, מעבר לתחומי הזמן.

כל זאת לא הועיל לשקמה:

יום אחד עברתי אצל השקמה וראיתי ערופת נוף, רק גזעה הכביר נותר לפליטה. הפועלים שגמרו את מלאכת הגדיעה הסבו ליד הגזע הכרות השותת דם שרף, ולעסו בשתיקה את לחמם. כנראה, גם לבם המה לשקמה זקנה זו, שענפיה ידעו דורות רבים של כוכבים ורוחות ושיירות גמלים וזמרת חלוצים... הם היו שכירי יום בלבד, ועשו דברו של מהנדס הבנין. הבריות רצו לבנות במקום הזה בית, ואכן המהנדס גזר כֶּת על השקמה.

⁵ הציטוטים מתוך - נתן יונתן, שקמה ערופה, בקובץ **עוד סיפורים בין אניב לענון**, מרחביה תשל"ב.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

כמה שנים יעמוד הבית? אפשר שיאריך ימים, דור, שני דורות, חמישה; אבל השקמה נשקפה אל הכותרים ממרחקי אלף שנים על חולות ובדידות, עד שננעץ בגזעה להב הגרזן.
אולי אינלת היא לבכות על עץ אחד, אבל בטוחני, כי האנשים ההם לא ידעו את השיר ההוא על העץ ובידם היה הגרזן לבדו.

דומה שחז"ל מיצו רעיון יפה זה, במספר מאמרים פשוטים הנוגעים בשקמה. בדורשם את הפסוק: "כימי העץ ימי עמי" (ישעיהו סג), אמרו: "כִּשְׁקֵמָה הַזֶּה שְׁעוּשָׁה בְּאֶרֶץ שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה" (בראשית רבה פרשה י"ב ו'); מהד' תיאודור-אלבק עמ' 105), וכך עמדו על סמליותה להסברת חיי העם העולים על חיי הפרט. יפה שהשקמה המציינת את בניית הבית, קורות לבניין, מסמלת גם את אריכות הימים של העם.

על אתר ג (תשרי תשנ"ח)

146